

מאת יהודה בן-צור

'שלל 3' – השתלטות על הספינה 'ארג'ירו
השלישי במבצעי 'שלל' – סיכול רכש ערבי במלחמת העצמאות
המבצע מוכר בשם 'השודד'

בהערת שוליים ב'יומן המלחמה'¹ נכתב, ששם המבצע הינו "גור, ע"ש בנו [בן ה-17] של שאול מאירוב-אביגור, שנפל ב-12 ביולי 1948 בקרבות סג'רה". ברבים, נתפרסם המבצע בשם 'השודד', אך מוניה מרדור גרס ששאול רצה לכנות את הפעולה לזכר בנו "אולם מעצורים פנימיים עיכבוהו, אף כי לגביו נשאר זה מבצע 'גור'".

בתחילת מאי 1948, כחודש לאחר טיבוע הספינה 'לינו' ('שלל-2') - שהובילה 8,000 רובים צ'כיים, שנרכשו ע"י הסורים עבור הפלסטינים - במימי נמל בארי, דיווח מנכ"ל משרד החוץ האיטלקי, הרוזן Zoffi, לעדה סרני, הממונה על שלוחת 'המוסד לעליה ב' באיטליה: "כי מייג'ור סורי [פואד מרדם-בי], קרוב משפחה של ראש ממשלת סוריה, בא לאיטליה בשליחות ממשלתו כדי להציל את הנשק שטבע במים... וכי הממשלה האיטלקית איננה רשאית למנוע [זאת] ממנו...".

בשלב זה ועל אף הקמת יח' חבלה לסיכול רכש ערבי באירופה, בפיקודו של אמנון יונה², החליט שאול אביגור, מרכז הרכש באירופה, להקצות אדם מתאים שיתרכז אך ורק במשימת ההשתלטות על המטען. בהמלצת עדה סרני, הממונה על שלוחת 'המוסד לעליה' ויהודה ארזי, מבכירי פעילי הרכש, סוכם כי: "העיקוב אחר הנעשה בנשק וכן חיפוש הדרכים למנוע את העברתו למצרים, תפיסתו והעברתו ארצה, הוטלו על דוד בן-חורין... [דוד'לה, מבכירי הפל"ם] ובשלב מאוחר יותר נוסף עליו עובד שדה [גדעוני], אשר פעל אז באיטליה במסגרת עלייה ב' והרכש. שניהם אנשי הפל"ם...".³

במהלך חודש מאי 1948 השלים דוד'לה משימת ליווי אונית רכש, 'הזקן' Maestralle, בהפלגתה הראשונה למעגן תל-אביב. בדרכו חזרה לאיטליה בתחילת יוני, נתבקש דוד'לה לרדת מהאוניה בנמל קטניה והוטס "פעם ראשונה בחיים שלי [לרומא לפגישה עם]... עדה סרני ויהודה ארזי... המום מקצב ההתרחשויות... בנוכחות יהודה והגר [בתה של עדה] קבלתי תדרוך... על פרשת 'לינו' [שלל-2] ונאמר לי: תפגוש בבארי את מריו קנדה [רב חובל איטלקי שפעל בשורות 'המוסד לעליה ב'] ואת רוסי [פיינגה, קצין בכיר בשורות הריגול הנגדי הממונה על החוף האדריאטי שסייע רבות למפעל ההעפלה והרכש] ויחד תדאגו שהנשק יגיע לידינו... למדתי מה כבר נעשה ע"י אמנון יונה, מריו ורוסי... קבלתי אינפורמציה כללית על המצב ושיש כוונה שהנשק יגיע לידינו. באיזו צורה – עדיין לא ברור... רצוי שנוציאו [באמצעות] אוניה מבארי – שנשתלט עליה [בים או באמצעות העמסת המטען על] אוניה שלנו...".

בהתייחסה לעניין בעדותה בתחילת שנות ה-50 ציינה עדה: "שלחתי לבארי את הימאי דוד'לה... ו'הגדעוני' עבד... [בנוסף להם] היו אז בבארי: מריו, פיינגה... ועליהם הטלתי לעשות תכנית שתדפוק, בהשתתפותי". בכול אותה עת קיבלה עדה דווח שוטף באדיבותו של Fienga על מצב הנשק עד להדחתה ביוני 1948. לדבריה: "בזה גמרתי השתתפותי בעניין. הפעולה עברה לאמנון יונה... בסוף מאי [לא לפני יוני] עזבתי את העבודה. אריה שטרן-אורון [נציג הסוכנות היהודית] קיבל את העבודה במקומי... לא נדרש ממני למסור לו, כלום. גם לא אמרו לי שגמרתי את העבודה".

¹ 'יומן המלחמה', ד. ב-ג, עמ' 663.

² יוס'לה דרור, נשאר באיטליה לתקופת-מה וסייע בארגון היחידה.

³ עדות עדה סימול ראשי 19.40, את"ה.

בינתיים התברר שמניסטריון הפנים האיטלקי נתן למייג'ור הסורי את האישורים הדרושים והורה לרשויות המקומיות לסייע לו במשיית המשלוח מבטן 'הלינו' והעברתו לטיפול במחסני הצבא האיטלקי בקרבת בארי. הנשק, נוקה, שומן ונארז מחדש ואילו התחמושת נפסלה. התהליך נמשך מעל לחודשיים, בהם זרם ל"צוות התכנון" בבארי מידע שוטף על תכניותיו של המייג'ור הסורי להעברת המשלוח ליעדו. בעצת יעצו, הסוכן הימי Manara – שעבד ב-1945 עם 'המוסד לעליה ב' ובגד בגלל כסף - שקל המייג'ור הסורי שתי אלטרנטיבות, האחת, להעביר את המשלוח בדרך היבשה לנמל גנואה או לרג'יו קלבריה ומשם באוניה מצרית, שפעלה בקו אלכסנדריה-גנואה והשנייה, להעמיס אותו בנמל בארי בספינה איטלקית נוספת, שתיחכר למטרה זו.

כאמור, דוד'לה התמקם בבארי וקיים קשר רצוף עם Fienga ועם Mario Kenda ש"לפרקים היה בא" לבארי וכן עם אמנון יונה שהיה "המקשר ביני ובין שאול... וישב ברומא". בהתבסס על "כל מקורות האינפורמציה שהיו בידינו, ידענו על כל המתרחש... בעל המלון [בו התגורר המייג'ור] היה יהודי והוא היה נותן לנו את המברקים [שהגיעו אליו]. בהתייעצות משותפת, בה השתתף מאוחר יותר גם 'הגדעוני' עובד שדה, "קבענו שהדרך הרצויה לנו [המועדפת] זה שהנשק לא ילך למקום אחר. זאת אומרת, שיצא מבארי באוניה". שאול שישב בז'נבה, היה מעורה בתהליך מראשיתו ושימש כמובן כפוסק אחרון (אך בעקבות נפילת בנו הוא פרש מעבודתו וחזר ארצה ב-28.7⁴. כשלושה שבועות לאחר מכן הוא הוזעק מביתו וניהל את שלבו הסופי של המבצע).

ליתר ביטחון הוכנו תוכניות מקבילות למניעת העברת המשלוח בדרך היבשה לנמל אחר באיטליה, שמטרתן העיקרית הייתה בראש וראשונה להבטיח שהנשק לא יגיע לידי הערבים ורק אם אפשר יהיה, גם להעבירו לידיים עבריות. הכוונה הייתה להשתלט על שיירת הרכב בסמוך לבארי, להחליף את הנהגים "ולהעביר את הנשק במכוניות לנמל הקטן מולא-דה בארי ולהעמיסו שם על ספינה איטלקית שלנו אשר נמצאה... במצב הכן תמידי". המדובר ב'נורה' ספינת-הרכש הראשונה שהגיעה ארצה ב-1 באפריל 1948 והוחזרה לאיטליה למטרה זו, לבקשת שאול. לדברי דוד'לה: "התכוונתי להכין אותה, שתעמוד במצב הכן בסביבה, בקרבת בארי". כמו כן הועמדה לרשותו ספינה נוספת, 'חבצלת' Tulia Christina שעגנה בנמל בארי. ההכנות נמשכו זמן רב ונעשה מאמץ שלא להתבלט ועל כך יעיד המפגש הבלתי-מתוכנן שאירע בתחילת יולי 1948 בנמל מולא-דה בארי. נחתת - שנרכשה עבור חיל הים והייתה בדרכה ארצה – נכנסה לתיקוני-דרך דחופים. דוד'לה נאלץ לבקש ממפקדה להסתלק מבלי להסביר לו את הסיבה לכך. למקרה ששיירת הרכב הייתה מצליחה להצפין בכוון לגנואה, תוכננה הצבת מארב חמוש נוסף, במגמה להשמיד את הנשק בדרכו.

את התכנית המועדפת מאפיינים דברי חכמים ('משלי'): "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה". דוד'לה מעיד: "שאנו דחפנו אותם [את המייג'ור] לקראת הפתרון שהיה רצוי לנו: שישכרו אוניה... הם היו קשורים עם [הסוכן] Manara... שהיה מעוניין להשכיר להם... אני חשבתי קודם לעלות [לאוניה כאיש צוות], כך חשב גם שאול, שהיה האפוטרופוס לכל העסק... [לבסוף] זה לא התקבל... חששתי שעלולה להיות תסבוכת". ראשית, הוטל על Mario לשחד את Manara. כ- \$ 15,000 (מיליון לירות) החליפו ידיים - "סכום עצום בימים ההם, אך קטן לעומת שוים של 8.000 רובים... [בכל מקרה] סכום גדול בשביל איטלקי"⁵ - והסוכן התחייב בתמורה, לפעול עפ"י הנחיותיו של מריו. בלחץ הרשויות המקומיות ובעצתו של 'הסוכן', החליט המייג'ור לבחור באלטרנטיבה הימית. הספינה Argiro נחכרה מ-Manara ע"מ להוביל את המשלוח מנמל בארי לאלכסנדריה. לצוות, שהיה מורכב מ-7 איש, הוחדרו 2 קצינים איטלקים מהימנים שהיו מוכרים היטב מתקופת עבודתם במפעל ההעפלה, אחד סיפונאי והשני מכונאי⁶, ע"מ, כדברי דוד'לה: "...שהיה בכל זאת מישהו לצדנו במקרה שמשהו יתפתח שם".

⁴ לאחר נפילת גור, כתב שאול לאשתו ובתו: "החובה מונעת ממני את האפשרות לחזור אליכן מיד". אבי כהן, 'גשר אוירי לעצמאות', הוצאת 'מערכות' 1997 עמ' 191.

⁵ עדות עדה: סימול ראשי 19.40 סודי ביותר, עמ' 4, אי"ט.

⁶ Toni Janinio ו-Ovidio Dalpino, שניהם מוכרים לי מתקופת שרות משותפת בחודשי אוק' 47 - ינו' 48, על סיפון ספינת המעפילים 'הזיבלה' - 'לקוממיות', לרבות ישיבה בבית-סוהר בטולון. י. ב-צ.

התכנית שהתגבשה, היתה "תפורה" למידות של דוד'לה ועובד. שניהם אמורים היו לדברי אליעזר טל, מבכירי הפל"ם: "לצאת בספינת-דיג ממולא דה-בארי... ולארום [ל'ארג'ירו'] בדרך... ועם ערב לעצור את הספינה... להשתלט עליה ולהובילה ארצה. האחראים לפעולה פקפקו באפשרות הצלחתה... דוד עמד על תוכניתו והסתמך על הכרת אופי הצוות... שליטתו בשפה האיטלקית, כושר התמצאותו המהיר, יכולתו לעורר אמון באנשים... ניסיונו הרב בעבודה בעליה ב' באיטליה וכתוצאה מכך הכרתו המצוינת את המנטאליות האיטלקית, סייעו לו בבצוע משימה בלתי-רגילה זו.⁷ עובד שדה, השותף... הגיע לפלמ"ח מ[ביה"ס החקלאי] 'כדורי'... ששימש חממה שהצמיחה אנשי 'הגנה' מעולים... התמחותו בתחום הקשר ובתפקיד זה יצא לעבודה בהעפלה... הוכיח עצמו היטב לא רק כאלחוטן, אלא גם כמלווה ספינות מעפילים וכשותף בעל שיקול-דעת ויכולת בצוע בכל... פעילות ההעפלה והרכש".

לימים, במהלך ראיון נשאל דוד'לה: "מי אישר את התכנית הזאת? שאלו? [תשובתו הייתה]: "אני אישרתי אותה. במקום לא היה אף אחד. אני, מריו ופיינגה עשינו התייעצות עם מנרה וקבענו שזאת היא הדרך. המקשר ביני ובין שאול היה אמנון יונה. בשלב מסוים הוא טיפל בזה, עד שהגעתי. הוא ישב ברומא... אבל היה מעורב בעניין הזה". ראוי לזכור, ששאול – שעמד מאחורי העניין מתחילתו בסוף מרץ 1948 – חזר ארצה בסוף יולי ולא היה מעורב בגיבושה הסופי של התכנית ובנעשה באיטליה במהלך אוגוסט, בשלב הקריטי של ההשתלטות על 'ארג'ירו'. ובאשר לעמדת אמנון, העיד דוד'לה "הוא אמנם קצת התנגד לרעיון הזה [להסתייע בספינת הדיג והביע] ספק אם אדביק [את 'ארג'ירו'] ואצליח לעלות וכו'. [אכן] היה ריזיקו בזה, אבל יותר מסוכן היה לו הייתי עולה כאיש צוות [ונחשף עוד לפני היציאה לים]... לא כל כך פשוט לקבל ניירות של מלח [וע"כ] החלטנו לעשות את זה כך...".

בצהרי 21 באוגוסט 1948 - למעלה מ-4 חודשים אחרי הטבעת 'לינו' בנמל בארי - יצאה 'ארג'ירו' עם המשלוח מאותו נמל. ספינת הדיג ובה צמד 'השודדים', דוד'לה ועובד, יצאה לים ממולא די-בארי "לפני שנגמרה הטענת האוניה... כשראינו שהם יוצאים התחלנו ללכת יחד אתם... כשהתחיל להחשיך החלטנו לעשות את זה...". ההשתלטות – עפ"י התיאור הספרותי (המקוצר) של עובד – הייתה מוצלחת מעל ומעבר למתוכנן: "הוצאנו את המזוודות עם 'המכשיר' [ערכת האלחוט] וחומרי הנפץ ולבשנו את מדי הקצינים של הצי האיטלקי... חגרנו אקדחים... קרבנו אל הספינה ואז נתברר שהיא עומדת... ממש מציאה מהשמיים! דוד ואני מטפסים על הספינה כשאקדחינו שלופים. אנו קוראים לרב החובל ומזהים עצמנו כקצינים מהצי שמתפקידנו לבדוק את האוניה ומטענה. מדינו... והנשק לא הותירו שום פקפוק בלבו... התברר שאין מלווה ערבי על האוניה (הרבה יותר נעים!). על תיאור זה הוסיף דוד'לה בעדותו: "היינו קצת מוסווים [מחופשים]. קנינו כובעים... והופענו הופעה רפרזנטטיבית... קפצנו לסיפון, ריכזנו את הצוות... הם חשבו שאנו איטלקים... אמרתי להם שאנו ערבים... מטעם ממשלת מצרים... אחראים על המשלוח... להבטיח שיגיע לתעודתו מפני הישראלים... הקימונו את הקשר... אמרתי שעם זה אנו מדברים עם 'הקולונלו' [המייג'ור הסורי]... שהוא מאחל... מזג אוויר טוב... ומבטיח... הענקה, נוסף למשכורת וכו'. והכול היה בסדר".

בעוד דוד'לה "מרכך" את רב-החובל, "חנך" עובד את תחנת 'ארג'ירו', בהעניקו לה את השם 'השודד'⁸. מברק ראשון נשלח לרומא בשעה 01.45: "ל'ניר' [אמנון] מ'השודד': קפצנו על הכלי והשתלטנו על הצוות... שחררנו את ספינת הדיג. ספינת השלל הראשונה פניה לישראל. היידד". בעקבותיו נשלחו שני מברקים בהולים מאירופה ארצה. הראשון "אל 'ליש' [אשכול] מאת אמנון, 'הבירה' [רומא]: בצענו פעולת השתלטות על כלי איטלקי... עמוס נשק ערבי... נוסע ארצה ומחכה להוראות. הציוד 8,000 רובים... אין לפרסם יציאת הכלי. מפקד הכלי – דוד'לה. 'הגדעוני' עובד. השאר איטלקים" והמברק השני אל: " 'ליש' ו'בן-יהודה' [מכינויי שאול, ששהה בביתו בקבוצת כנרת, שרוי באבלו] מאת: 'אור' [כינוי נוסף של ספיר, מחליפו של שאול באירופה]: 'הישמעאלית' [ארג'ירו'] עם 8,000 'מקלות' [רובים] יצאה

⁷ בחורף 1946-7 פיקד דוד'לה על מבצע חילוץ מלחים זרים ממחנה המעצר בקפריסין באמצעות הספינה 'דלין'. ב'אודיסיאה' זו, שנמשכה שלושה חודשים, היה דוד'לה הישראלי היחיד ור/ח מריו קנדה אחד הנחלצים.

⁸ השם יצא לאוויר, במה שניתן להגדיר כלידת מצוקה' בשל הצורך לקבוע מיד שם לתחנה (מלת מפתח בת חמש אותיות, כחלק מתהליך ההצפנה/פענוח ברשת הקשר).

בליווי אנשינו. הורינו להם להאט קצב הנסיעה בכיוון 'ארנון' [ישראל], עד לידיעה מאתנו. הודיעו מיד אם תוכלו לכוונה ולקבלה. ענה בהול".

שני המברקים מעידים, שבארץ כמו באירופה לא כל-כך האמינו בהצלחת ההשתלטות. ההחלטה להאט את התקדמות 'ארג'ירו' מעידה שלא נעשו הכנות או תכנון כלשהו של השלב הבא. למחרת היום, 22.8, נתקבלה תשובת אשכול: "אל 'אור', 'יסער' [צרפת], 'הבירה' [רומא]: מוכנים לשלוח שתי ספינות [את אוניות המעפילים לשעבר, קורבטות חיל הים 'ווג'וד' ו'הגנה'⁹]... שתצאנה ע"מ לקבל המטען ותזהרנה מלהיכנס בקרב ימי העלול לסכן. על 'הישמעאלית' להגיע לאחד האיים הדודקנזיים... פרטים נודיעכם. על נוסעי 'הישמעאלית' קבלנו 4 מברקים מארבעה אנשים שונים [ועל זה כבר נאמר "להצלחה, קופצים רבים"]. הודיע... כתובת יחידה לדבר. הודיעו: א. הגדרה... ב. מהירות... ג. הסכם הקשר... ד. תיאור כללי של הכלי". בתשובה הודיע אמנון מרומא: "... הכתובת להבא – [תהיה ישירות עם] הכלי [השוודד]". לחישוביכם – הפעולה בוצעה בלי להשאיר כאן [באיטליה] שום עקבות". ואם דרושה הוכחה נוספת שלא הוקדשה מחשבה כיצד לסיים את הפרשה, בא לובה אליאב, קצין המינהלה במטה חיל הים וסיפק לנו אותה: "בשיחות האלחוט בין דודלה ועובד ובין אנשי המבצעים במטה חיל הים ובראשם אברהם זכאי [קצין המבצעים], הוחלט כי שתי הקורבטות תצאנה לקראת 'ארג'ירו', תפגושנה אותה בלב ים ואז נראה מה ייעשה בה"¹⁰.

המערכת, שלא השכילה לתכנן מראש את השלב שלאחר ההשתלטות, לא עשתה זאת גם לאחריה. נקל לשער את הרגשתם של דודלה ועובד, שגם בחלוף למעלה מ-30 שעות להשתלטות לא קיבלו עדיין הנחיות, אם לא הוראות, כיצד לנהוג באנשי הצוות ומה ייעשה עם הספינה. בסכמם את שלב ההשתלטות – ושוב, רשות הדבור לעובד – "התחלנו לארגן את החיים. רב-החובל פינה לנו את חדרו... הקמנו קשר... סידרנו כך, שתמיד ימצא אחד משנינו על הגשר, כדי למנוע שינוי הקורס או סימנים אחרים של סרבנות ומרי ובזה הסתיים השלב הראשון... התוכנית בוצעה בדייקנות... היה מקום לשביעות רצון, אולם לא שכחנו ולוא גם לדקה, שאנו... רק שני בחורים יהודים בין 10 גויים [כזכור, היו בצוות גם שני גויים "שלנו"] וברור, שאם יעלה חשד בלבם יכולים הם למצוא שעת כושר "ולגמור" אתנו... הרחקת החשד מלבם – היא פרשה ארוכה של 'סיפורים' ו'מתיחות'... הסברנו... שנשלחנו לפי בקשת... הקולונל הערבי ותפקידנו להעביר את האוניה בין שדות המוקשים במימי מצרים... לפני כל שינוי קורס... היינו מודיעים על הוראה אלחוטית [כביכול] מהקולונל... מסרנו לרב החובל ולמלחים ברכות עידוד ויישר כוח מהקולונל וכן הבטחה חגיגית לתשלום פרמיה... יש לציין, שמדי פעם תמהנו על כושר 'ההתמתחות' שגילה רב-החובל. אין להסביר זאת, אלא במנטאליות התמימה... וחוסר ידיעה למתרחש מחוץ לארצו".

בשלב זה, חדרה לתודעה של כל המעורבים - בארץ, באיטליה וכמובן על גשר 'השוודד' - שהמעשה הפיראטי יתפרסם במוקדם או במאוחר וע"כ יש להיערך בהתאם וראשית לכול, לנסות להטיל את האשמה על הצד השני. ביום השני להפלגה, ב-22 באוגוסט דווח מרומא לאשכול: "בידיו [של רב חובל 'ארג'ירו] ניירות המשמשים הוכחה להפרת ההפוגה". אמנם הנשק נרכש ע"י הערבים בפברואר 1948, לפני הטלת האמברגו הבינ"ל, אך הוא יצא לדרכו הסופית ב'ארג'ירו' לאחר הטלתו ע"י האו"ם (ב-29 למאי 1948).

למחרת היום, ב-23.8, החליט צמד 'השוודדים' לסייע למקבלי ההחלטות: "אל: 'ליש' [אשכול], מבצעים-ים, 'ניר'. מאת: 'השוודד'. חבר-המלחים... עדיין לא יודעים דבר, אנו מופיעים כמצרים והודענו... על שינוי כיוון הנסיעה, במקום לאלכסנדריה – לבירות. רב-החובל אחראי להעברת הציוד למצרים. אם נעבור ל'בירה' אחרת [כנראה לספינה אחרת]¹¹ נצטרך להשתמש בכוח וגם איזה דבר מוכרח להתגלות... ע"כ מציעים להגיע לקרבת חוף א"י [ישראל] ולהחרים את הסחורה, המהווה הפרה גלויה של ההפוגה. יש לנו תעודות המוכיחות לאן הנשק היה מיועד. במקרה זה [אם הצעתנו תתקבל] רצוי שלא ייודע שאנו השתלטנו על הכלי לפני כן. אפשרות שנייה, שתתנו לנו להיכנס לחיפה לבד. את רב החובל נרמה והוא

⁹ אחד ההיסטוריונים כינה אותן "הקומנדו הישראלי". לי נראה ש"אידישה פיראטן", היה מתאים יותר. י. ב-צ.

¹⁰ לובה אליאב, 'טבעות שחר'. הוצאת "עם עובד", 1984. עמ' 224.

¹¹ נראה שצמד 'השוודדים' חשש מהאפשרות שתשלח אליהם ללב-ים ספינה אחרת להעברת המטען.

יחשוב שהוא נכנס לבירות... אנו מוכנים להעיד בפני המשקיפים ולהודות במעשינו. לדעתנו החקירה באיטליה לא תעלה דבר ואינה יכולה להביא נזק פוליטי, לנוכח [לעומת] ההסתכנות שבהעברה [לספינה אחרת] באיי יוון". זמן קצר לאחר מכן הם הבריקו מברק מידי: "הודיעו מיד תוכניתכם ונמקוה". משלא נענו, הם הבריקו למחרת היום, ב-24.8, שתי תזכורות: "א. קחו בחשבון שהמצרים יתחילו לחפש את האוניה [החל מ] מחר. ב. הודיעו הצעתכם והיכן לבצע את ההעברה ומתי" וכן "א. לידיעתכם, אין מנופים על הכלי. ב. לדעתנו גם אנחנו צריכים לדעת מה תוכניותיכם... עודנו מחכים". באותו יום הבריק גם אמנון מרומא לארץ, כי: "מרדם ביי [המייג'ור הסורי], האחראי למשלוח... יוצא ב-25 [באוגוסט] לאלכסנדריה. נמסר לנו שב-25 תצא קורבטה מאלכסנדריה, כדי להיפגש... [עם הספינה]".

מברקים אלו מחזקים לא רק את הטיועון שבארץ לא נערכו מראש לקראת הבאות, אלא שגם לאחר ההשתלטות המבוכה הייתה רבה ביותר וזאת חרף העצות וההצעות שצמד 'השוודים' העביר ארצה. התברר ש"ההשתלטות על הספינה במגמה 'לשדוד' אותה עוררה בחוגים מסוימים בארץ את ההצעה הליגליסטית - למסור את הנשק לאו"מ, בהתאם להכרזת האמברגו על נשק למזה"ת"¹²... אבל יכולנו לשער, כי נשק זה יחזור... לידי הערבים. בשעה שהאמברגו על ישראל נשמר בקפדנות, קיבלו הערבים תגבורות בנשק, הן בצינורות 'רכש' גלויים... והן בהסתר, ממקורות בריטיים בארצות ערב... הידיעה על התכנית המוזרה... מצאה את שאול [השרוי באבלו] בביתו בקבוצת כנרת...", בעקבות נפילת בנו, גור.

שאלו נרתם להשלמת המבצע - אותו הוא החל חמישה חודשים קודם לכן - על אף שבאותה עת הוא "כבר היה בכנרת לאחר נפילת בנו. יוסי הראל [סגן מפקד חיל הים] מיהר [ב-24.8] לביתו של שאול להזעיקו לעזרה. למשמע הדברים התמלא שאול חימה ופלצות: "ידעתי שכאן עומד לקרות דבר שהוא זוועה שלא תתכן"... [מכנרת יצאו השניים לפגישה עם ב-ג] שאול נכנס... וביקש ממנו יפוי-כוח לסיים את הטפול בפרשה... בתום שיחה של שתי דקות [וחרף התנגדות היועץ המשפטי לממשלה] נענה בן-גוריון¹³ בתנאי שלא יישארו עקבות. מת"א מיהרו השניים למפקדת חיל הים בחיפה. שאול הורה להעביר לשתי הקורבטות - שהיו כבר בדרכן לעבר המפגש עם 'ארג'ירו' - להשתלט על האוניה והחליט להישאר בחיפה עד לגמר המבצע. למחרת היום, ב-25.8, דווחו 'השוודים' ישירות למפקד שתי הקורבטות, 'סאמק' ינאי, על מיקומם בקרבת כף ליטנוס, חוף שומם בצדו הדרומי של האי כרתים, בו הם מצאו מחסה מסערה וכי "ניסיונותינו להתקדם נכשלו. מפקקים אם ספינת-משא קטנה תוכל להגיע אלינו. מציעים שהקורבטות תתקשרנה אלינו ונעביר [את הנשק] אליהן. ענו מיד".

ב-26 באוגוסט, חמישה ימים לאחר שה'ארג'ירו' יצאה מאיטליה ויומיים לאחר שהקורבטות יצאו מחיפה, נפגשו 'הצדדים'. 'סאמק' טוען שבשלב זה שאול הורה להעביר את הרובים לקורבטות, לעצור את הצוות ולהטביע את האוניה. על עניין זה מעיד דוד'לה: "הגענו לכרתים... התקשרנו עם האוניות שלנו ולתימהוננו קבלנו הוראה שאת האוניה צריך להטביע... ניסיתי להתנגד, אבל לא היה טעם להתווכח. שאול... בארץ... רצה אפילו לעלות על האוניות בשביל לנצח על העניין, אבל מנעו זאת ממנו... הייתה הוראה ולא יכולתי להתווכח... [ע"מ] להקל על העברת הנשק... חשבתי שטוב יהיה אם נפרק ונזרוק את הארגזים לים... [לרב החובל] אמרתי שאני עושה זאת כדי שיהיה 'בלסט' [נטל לייצוב הספינה] יותר טוב... הוא קיבל זאת".

את שלב "השתלטות" הקורבטות על 'ארג'ירו' מתאר עובד: "לבסוף נקבע ששתי אוניות מלחמה ישראליות תבואנה, תדגמנה [כביכול] כיבוש והשתלטות... ותובלנה את הנשק לחיפה. למחרת בבוקר [26.8] הופיעו באופק 2 אוניות. הדבר עורר חרדה בלב רב-החובל. וגם אנחנו הצגנו מחזה... כשהן קרבו אלינו וזוהו כישראליות, הסברנו לגויים שהעניין אבוד... הבחורים מהאוניות... ביצעו את תפקידם ברצינות רבה ושיחקו את תפקיד 'הפיראט'.

ק-18 ו'ארג'ירו' נקשרו זו לזו.

¹² החלטת האו"מ מה-29 במאי 1948.

¹³ אריה בועז, 'עלום ונוכח בכל', עמ' 3-242. 'יומן המלחמה', עמ' 663.

מובן שהם אסרו את הצוות וכן את הקצינים 'המצרים', שהופרדו מיד והועברו [כביכול] ל"חקירה מיוחדת". העברת הנשק... נמשכה כול היום ובשעות הראשונות של הלילה. בחצות [26/27 באוגוסט] עזבנו... עיפים ופרוקי עול נרדמנו עם בוקר".

באותן שעות ממש דווח לב-ג: "המופתי מארגן אנשיו, כנראה מתוך הסתמכות על 8,000 הרובים. בימי הועד הפועל הציוני בירושלים

התכוננו לתקוף לוד רמלה". עורכי 'יומן המלחמה' הקדישו למידע זה הערת שוליים שכללה תמצית קצרה של מבצעי 'שלל - 2 ו- 3' וייחסו את טיבוע 'לינו' וההשתלטות על 'ארג'ירו' לאנשי 'המוסד לעליה' ואכן, מבצעי שני המבצעים היו לוחמי פלי"ם, ממאגר המלווים שעמד באותה עת לפקודת 'המוסד'.

ומה קרה לספינה? "בשעת הפעולה אבד ונעלם ארגז עם חומר-נפץ... ולא היה במה לטבע את 'ארג'ירו'. במשך הלילה נעשו ניסיונות כושלים להטביעה. רק ב- 04.30 בבוקר הצליחו להטביעה על ידי נגיחות ק-18 ["ווג'ווד"]... במהלך עדותו נשאל דוד'לה ע"י המראיינים: "מה הייתה הסיבה... להטביע את האוניה? [תשובתו]: "השיקול היחידי היה שמא אנשי האו"מ יחקרו בזה... [לדעתו] היה חבל על האוניה... 300 טון, אבל טובה. חוץ מזה היה [זה] שיקול פיזי קצת".

ב- 29 באוגוסט 1948, חזרו הקורבנות עם "טרפן" לנמל חיפה. הרובים הועברו לבסיס חימוש ב'שייח מונס' וקורס נשקים הועסק בניקוי כתמי החלודה - זכר לתקופה בה "בילו" הרובים במימי נמל בארי. לימים יתייחס שייקה דן למצב הנשק: "בהמשך הזמן התברר לי שהם [היוגוסלבים] החליפו [בעת מעבר המשלוח ביוגוסלביה] חלק מהנשק החדש שהיה מיועד לערבים בנשק ישן שלהם"¹⁴; נשמע דמיוני ועל דבר כזה כבר נאמר: "הגונב מגנב פטור". הצוות האיטלקי הועבר ל"מעצר" בקיבוץ בית-אורן.

מניעת הגעת המשלוח הערבי ליעדו (טיבוע 'לינו' - 'שלל-2'), הייתה שקולה להבסת 2-3 חטיבות רגלים בשדה הקרב; מכאן, שהעברתו לידי צה"ל (ההשתלטות על 'ארג'ירו') הכפילה את ערכו, אם לא יותר ומעל לכול עומדת העובדה, שהמלאכה נעשתה ע"י קומץ 'נערי פלי"ם' ללא שפיכות דמים, תרתי משמע. תיאור מפורט למדי מהשתלטות צמד 'השוודים' על 'ארג'ירו' ועד לטיבועה ע"י הקורבנות, מצוי ב'ספר הפלמ"ח'¹⁵. תם ונשלם בהצלחה מבצע 'שלל - 3'. האומנם? כאמור, ב-ג הציב לשאול תנאי שלא להשאיר עקבות. האם היה זה אפשרי? מתברר שלא. ספיחי הפרשה נמשכו זמן רב. הטבעת ספינה נושאת דגל איטלקי ומעצר הצוות - מעשה פיראטי מכול היבט שהוא - נותרו כ'פצע פתוח'.

החוק האיטלקי לא חייב ספינות קטנות להצטייד באמצעי קשר והדווח לשלטונות על ספינה במצוקה נעשה בד"כ ע"י בעלי הספינה ו/או משפחות הצוות לאחר מעשה, כשהספינה בוששה להגיע לנמל היעד שלה במועד. את הידיעה על היעדרות ספינה היו השלטונות האיטלקיים מודיעים לקונסוליות האיטלקיות באזור וכמובן ל'מוסד' האיטלקי. כאמור, 'ארג'ירו' היתה צפויה להגיע לאלכסנדריה והמייג'ור הסורי טס ב-25 באוגוסט 1948 ע"מ לקבל את פני הספינה. קרוב לוודאי שזמן מה לאחר מכן החלו הערבים והאיטלקים לחפש את הספינה ואכן, עד מהרה החל 'המוסד' האיטלקי לרחרח בארץ אחר עקבותיה.

כאמור, אנשי הצוות האיטלקי, למעט השניים שהוחדרו לספינה ע"י 'המוסד'¹⁶, הועברו ע"י המשטרה הצבאית למגורים בפאתי קבוץ 'בית-אורן' ונמנע מהם כל קשר עם העולם החיצון. מלאכת השמירה הוטלה על חברי הקבוץ ששכרם שולם ע"י יחידת הרכש של

¹⁴ עדות שייקה דן, אי"ט.

¹⁵ 'השווד', עדות של דוד'לה, 'ספר הפלמ"ח' א' עמ' 6-754.

¹⁶ שני הקצינים "שלנו", טוני ואובידינו, שוכנו בבית-מלון בת"א. פגשתי אותם באקראי בתחילת ינואר 1949 במצב רוח מדוכדך. לדבריהם, נמנע מהם לעזוב את הארץ ו'המוסד' האיטלקי "ישב להם על הזנב".

משה"ב. לרוע המזל, באוקטובר 1948 חלה רב-החובל ואושפז בביה"ח האיטלקי בחיפה ובדצמבר 1948 הוא נפטר. נטל הקבורה בקרבת מגורי השבויים, נפל על הקבוץ משום שהאיטלקים נרתעו מלעסוק בכך. זמן מה לאחר מכן דווח יוסי הראל מאיטליה: "המלחים האיטלקים... הצליחו לשלוח מכתב מהארץ... ובו כל סיפור המעשה. הם התלוננו על טיבוע הכלי והחזקתם הבלתי חוקית... הדבר... עלול לגרום לנו סיבוכים...". הממשלה האיטלקית לא יכלה להשלים ובצדק מבחינתה, עם 'האקט הפיראטי' של טיבוע ספינה נושאת דגל איטלקי ומעצר אנשי צוותה. 'המוסד' האיטלקי הצליח לעלות על עקבות שני הקצינים האיטלקים "שלנו" בת"א, בעוד הממסד הישראלי 'עצם עיניים' והכחיש שידיו היו בעניין. לבסוף היה הכרח להתנצל ובעיקר לפצות את האיטלקים בסכום ניכר. 'החלקת' העניין באיטליה נמשכה חודשים רבים. בינתיים שוחררו אנשי הצוות באחד מרחובות חיפה והודעה על כך נמסרה לקונסול האיטלקי, שטיפל בהחזרת הצוות וארונו של רב-החובל, לאיטליה¹⁷. בתחילת ינואר 49, הבריך 'המוסד' באיטליה ארצה: "האם ידועה לכם התחייבות הפרמיה הסופית לאנשי 'השודד' [צוות הספינה] שחזרו אלינו. חשוב להעניק להם פרמיה חד-פעמית ובזה לסיים את החשבון". שלושה ימים לאחר מכן נשלחה תזכורת: "מבקשים תשובה דחופה בעניין אנשי 'השודד' שחזרו, האם הובטחה להם פרמיה ומה הובטח". באותו יום, 12.1, השיב שאלו: "יש להעניק לכל איש מ'השודד' מקסימום 300,000-350,000 'ליונרדיות' [לירטות = סה"כ כ-550 \$ לאיש] לסיים את החשבון". ב-1 בפברואר דווח לספיר: "עם אנשי 'השודד' עדיין לא גמרו חשבון" [א"צ]. בסוף פברואר הוחלט לאפשר גם לשני הקצינים האיטלקים "שלנו" לחזור לאיטליה. כ'גנבים בלילה' הם הוברחו באוניה האיטלקית 'קזרטה', שרב החובל שלה שוחד בסכום של 150 סטרלינג באישורו של שאלו, ביחד עם "...שני אנגלים שנאסרו באשמת עבירה חמורה... וסוכם להורידם בחוף האירופי בצורה בלתי-חוקית...".

לפרשת תשלום הפיצויים לאיטלקים השתרבב מאסרו של יוס'לה דרוו, שבאפריל 48 היה מעורב בטיבוע 'לינו', חזר ארצה והשתלב בפעילות חיל הים כמפקד יח' הצוללנים. בסוף 1948 הוא חזר לאיטליה והשתלב בפעילות יח' החבלה. הוא נעצר בדרכו לבצע חבלה במטוסים שנרכשו ע"י המצרים באיטליה. לעניין זה התייחס אמנון יונה, מפקד יחידת החבלה: "מאנשי באיטליה נרמז לי ששחרורו של יוס'לה תלוי... בפתרון מספק של פרשת 'השודד' וזאת למרות ששילמנו לבעל 'הארג'ירו' את מחירה המלא ואף למעלה מזה"¹⁸; ואילו עדה טענה: "הצעתי לחסל את עניין האוניות [לינו' ו'ארג'ירו] בגלוי ובהגינות – אך לא קיבלו זאת... [באותה הזדמנות היא גם התייחסה לבעית פעילות יחידת החבלה] שאלה יסודית, עד כמה איטליה יכולה הייתה להרשות שאנו נחבל [ברכש] המצרי על אדמתה?". מסקנתה של עדה הייתה: "... אז יוס'לה נאסר ומתוך שאבד הקשר עם האיטלקים – לא יכלו להצליח [לפעול לשחרורו]". כוונת עדה, כמי שהייתה ממונה על שלוחת 'המוסד' באיטליה, הייתה לאובדן קשריה הפוליטיים עם צמרת השלטון האיטלקי בעקבות סילוקה מתפקידה ביוני 1948¹⁹ וכתוצאה מכך, לדבריה, התארכה ישיבתו של יוס'לה בכלא והחל תהליך הגבלת פעילות יחידת החבלה על אדמת איטליה.

בתחילת ספטמבר 1948, ביקר ספיר ברומא ודווח לשקולניק-אשכול בארץ על "מצב הדברים כאן" ובין היתר, הוא התייחס לעדה: "... מפרשת עדה לא תצמח לנו טובה. אני חושש להסתבכויות רציניות שלנו ב'ליאונרד', לא מתוך כך שמישהו ילשין עלינו, אלא מכיוון שהמריבה הגיעה גם ללא-יהודים... שמעתי שיש חשש למאסרים, החרמות וכו'. אני כשלעצמי חושב כי לעדה יכולת וקשרים יוצאים מהכלל... אם לא יעשה מאמץ מידי להסדיר את היחסים... אנחנו עלולים להגיע גם לקטסטרופות... לא ייתכן שמצב זה ימשך..."²⁰. לא הצלחתי להשיג מידע ממקור נוסף על מהות הפרשה. מאד ייתכן שהיא קשורה גם למבצע 'השודד'.

להמשך פעילות יחידת החבלה היו גם השלכות שליליות על פעילות אוניות הרכש בנמלי איטליה. ב-1.9.48 דווח 'זקי'-משה זקמוביץ, הממונה על שלוחת 'המוסד' לעליה'

¹⁷ על החזרת הצוות נמסר לי ע"י מא"ז הקבוץ דאז, דב בן-ארי, שותף סוד (שהיה גלוי לכל חברי הקבוץ)!

¹⁸ אמנון יונה, 'שליחות ללא עקבות' בהוצאת משה"ב 2001, עמ' 218-220.

¹⁹ עדות עדה: סודי ביותר (נפתחה לעיון במרץ 1995), סימול ראשי 19.40, את"ה.

²⁰ מכתב ספיר מה- 6.9.48, חט' 15 מיכל 168 תיק 7, אי"ט.

באיטליה, טלפונית לשאול בארץ: "אנשי אמנון מודיעים שהערב יוצאים [לביצוע חבלה] לפי הוראות שנתן... 'פינו' [גזבר מערכת הרכש] ". כעבור עשרה ימים הבריק אשכול לספיר: "...בעניין [המשך פעילותה של] 'קבוצת אמנון', יישאר המצב כפי שהוא עד בוא בן-יהודה [מכינויי שאול]". בחלוף עוד עשרה ימים, שיגר ספיר מברק לשאול ואשכול: " 'אלון' ו'אבני' [ארזי ודיקנשטיין, פעילי רכש שפעלו במקביל ובד"כ ללא תיאום ביניהם, בהמעטה] מוסרים כי אמנון 'הרים צפרים ליאונרדיים' [חיבל גם במטוסים איטלקיים] בהזדמנות שהרים צפרים מ'גושן' [בעת שחיבל במטוסים המיועדים למצרים]. העניין עלול לסבך אותנו...". ב-29.9 דווח 'זקי': "בגלל הקשיים אחרי פעולת אמנון נשללת ממנו אפשרות להטעין את [אונית הרכש] 'ההר' ". למחרת היום דווח לשאול ואשכול כי: "לא הייתה כל אפשרות לסדר כיסוי על המטען [בספינת הרכש 'פרא' Fra] בגלל המתיחות השוררת ב'ליאונרד' [איטליה] לאחר פעולת אמנון". לשיאם הגיעו הדברים ב- 5.10.48. ספיר הבריק לשאול ואשכול: " 'אבני' ו'אלון' עומדים בפני הטענת חומרים שונים בנאפולי, גנואה ומקומות אחרים... מתנגדים לכל פעולה [של אמנון] עד [לאחר] משלוח החומרים...". גם 'השב' כ' האיטלקי לא שבע נחת מהפעולות הנ"ל על אדמת איטליה ופעל להפסקתן.

עדה, שפעילותה הגיעה לסיומ צורם בעיצומו של שלב תכנון מבצע 'השוודד' ולא הייתה מעורבת בשלב הביצוע, טוענת כי: "יום אחד שמעתי [על] כך, מצטערת רק על הסוף... אחרי שהאוניה [ארג'ירו] כבר נתפסה על ידנו... אני הייתי מחזירה מיד [את] הצוות [עם הספינה] לאיטליה, אבל אז אותי סילקו והצוות נשאר קרוב לשנה בארץ ושני המכונאים היו שנתיים [בפועל רק חצי שנה] גולים מארצם. עגלה בלי עגלון. פעולה שהכול דפק, שנתנה הרבה ספוק ובסוף אכזבה כזאת...". כאמור, היא הציעה לפצות את בעלי האוניות שהוטבעו "בגלוי ובהגינות – אך לא קיבלו זאת". בהזדמנות אחרת היא טענה: "מצד חיל הים [הקורבטות] היה זה 'שויץ' כשכבשו אוניה שהייתה כבר בידינו". כעבור שנים רבות, ב-1994, סיפר 'סאמק', מפקד הקורבטות, על שיחה שערך זמן קצר קודם לכן עם עדה, בה היא טענה: "אני בכלל לא מבינה למה הייתם צריכים להטביע את האוניה הזאת. ובכלל למה הייתם צריכים לתפוס את האנשים... ולהחזיק אותם בוילה על הכרמל שנתיים [כאמור, הם שהו בצריף בקבוץ רק 4 חודשים]... אני חושבת שהבחורים... מרוב התלהבות נעורים הטביעו את הספינה ותפסו את הצוות... הרי יכולתם לקחת את הנשק ולשחרר את הספינה עם הצוות והם היו חוזרים. הכול היה מסודר ומתואם". "בעיני [טען 'סאמק'] זה היה מאוד מוזר. כאלה מאמצים אנחנו עשינו בשביל להטביע את הספינה, כשבכלל היה צריך לשחרר אותה? ... [הבהרתי לעדה] זה אני עשיתי וזה לא מהתלהבות יתר, זה מההוראות". "ממי קבלת הוראות?" "אז אמרתי מבן-גוריון". נו, מבן-גוריון? אני לא מבינה...²¹. 'סאמק' נמנע מלספר לעדה שטיבוע 'ארג'ירו' נעשה לפי הוראתו של שאול, משום שידע שהכימיה בין השניים שאפה לאפס, בהמעטה²². עלי לציין שלא מצאתי אסמכתא נוספת להוכחת טענת עדה ששחרור 'ארג'ירו' על צוותה "היה מסודר ומתואם" מראש עם האיטלקים.

במבט לאחור, יש לזכור שהמבצע החל להתגלגל מסוף מרץ 1948, לפני הגעת משלוח הנשק הצ'כי הראשון לכוחותינו. באותם ימים נלחם הישוב היהודי על עצם קיומו ועל רקע זה ניתן להבין את החלטותיו של שאול על פגיעה בספינה של מדינה ניטרלית וידידותית בלב-ים על צוותה. שונה היה המצב באוגוסט, לאחר הקמת מדינת ישראל וכשצה"ל הצליח לבלום את הפלישה הערבית ונערך לקראת סדרת מתקפות על הצבא המצרי. במקרה זה ניתן היה לשקול כמה אלטרנטיבות נוספות, שהמעשית ביותר הינה זו שעדה הצביעה עליה. בעניין זה עשויה להישאל השאלה האם לנפילת בנו גור הייתה השפעה על שיקול דעתו של שאול, בעת שהורה להטביע את הספינה ולשבות את צוותה?

עפ"י החלטת 'הליגה הערבית' שימשה הממשלה הסורית כמדינת-כיסוי לרכישת הנשק ללחימה בפלסטין. מייג'ור מרדם ביי, שלא סיפק את הסחורה, הועמד לדין באשמת בגידה בשל מכירת הנשק ליהודים ונדון למוות. במהלך משפטו הועלתה טענה, שבחורה מסוימת הסיטה את תשומת לבו של המייג'ור מעבודתו. מוניה מרדור אישר ש"לפרשה נוסף נופך רומנטי, שיתכן והיה לו יסוד...". רמז לסוכן, שפעל בהתאם להנחיותיו של רב-החובל

²¹ עדות עדה, סימול ראשי 19.40, את"ה. ראיון שערך צמח חרות עם 'סאמק' ב- 8.6.94.

²² אריה בועז, 'עלום ונוכח בכל', עמ' 194.

מריו קנדה; ואילו עדה כתבה: "גורלו של המייג'ור גרם לי צער. הוא אמנם נפל בפח שטמנו לו, אך לא בגד בארצו... רציתי מזמן להציל אותו". "ב-ג הודיע רשמית לאו"מ שהאיש לא בגד, והתערבות האו"מ, בעקבות ההכרזה הזאת הצילה את חיי המייג'ור". לדברי אהוד אבריאלי "הסורים הגישו אח"כ משפט נגד [הצ'כים] בהאג [ביה"ד הבינלאומי] והפסידו. הצ'כים רצו שאנחנו נשלם".

המייג'ור לא בגד, אך ללא ספק הוא התרשל במילוי תפקידו. במקום להפליג עם המשלוח ב'ארג'ירו הוא המשיך לבלות בבארי. ממש בשעת השתלטות דוד'לה ועובד על הספינה, ב-21.8, "מרדם ביי הזמין את 'פיינגה' ומנרה לארוחת ערב חגיגית לחוג את יציאת האוניה". שני האיטלקים נהנו וודאי מהאוכל ומ'העוקץ', ששניהם היו שותפים בבישולו. במהלך משפטו נטען, שהמייג'ור אכן טס לאלכסנדריה "בתואנה שהוא מחכה לבואה של הספינה". ניתן להניח, שלו הוא עצמו או נציג מטעמו היה מלווה את המשלוח, ההשתלטות הייתה נושאת אופי אחר לגמרי והופכת לעסק מסובך אם לא מסוכן ביותר. לא בכדי, ציין עובד בהדגשה בסוגריים "(הרבה יותר נעים!)", כאשר "התברר שאין אף מלווה ערבי על האוניה". מחדל ערבי זה, מדגיש, על דרך השלילה, את חשיבות הצבתם של מלווי הפלי"ם ו'הגדעונים' – רובם ממאגר מלווי מפעל ההעפלה – באוניות-הרכש שהופעלו במלחמת העצמאות. המחדל, עלה לערבים בדמים, תרתי משמע.

מסיבות מובנות לא ניתן היה לחשוף בזמנו את חלקם הגדול של צמד האיטלקים 'פיינגה'-ד'ר רוסי ומריו קנדה בהצלחת 'מבצעי שלל'. לימים, ב-2001, החליט דוד'לה שהגיע הזמן לציין את פועלם - עדיין מבלי להיכנס לפרטים - והוא בחר לעשות זאת בסיפורו האישי באסופת הזיכרונות של חברי הפלי"ם, 'השערים פתוחים':

"מריו, שהגיע לתפקיד מרכזי בצוות ההעפלה באיטליה, בא אלינו [בסוף 1945] מתוך מצוקה תוך חיפוש תעסוקה לו ולספינתו [Noris], כשם אשתו. המדובר בספינת המעפילים 'וינגייט', בפיקודו של מריו, גילה נאמנות וחריצות במציאת פתרונות בשעות משבר כמו אחד מהחברה. הוא היה איש מקצוע מעולה (רב חובל בצי האיטלקי) וגילה הזדהות מוחלטת עם המטרות שלנו".

"רוסי ג'ובני, שכינויו היה גם 'פיינגה', היה קצין בכיר בשרות החשאי האיטלקי והיה ממונה על כל החוף האדריאטי כאחראי של שרות הריגול הנגדי. טיפוס סמכותי בעל ביטחון עצמי רב. האמצעים שעמדו לרשות השלטונות האיטלקיים אחרי המלחמה היו אמנם דלים מאוד, אך כוחו של רוסי היה רב והשפעתו במשטרה ובקרב מפקדי הנמלים היה ללא עוררין. [אמנם] לחובתו: חיסול הפעילות של ניצני העלייה [ב'] בדרום איטליה [בסוף 1945], אך לאחר שקיבל הנחיות מגבוה הפך לנכס וגילה נאמנות וידידות אמיתית".

"עם שני ידידים כאלו לא הייתה כל סכנה שהנשק הזה יחמוק מידינו. כל הניסיונות להוציא את הנשק בדרכים שסיכנו את היכולת שלנו להשתלט עליו, נכשלו הודות למניפולציות של רוסי. ובסוף... בעזרת צוות [סירת דיג] שמריו גייס השתלטנו על הספינה".

הידידים אכן ראויים לדברי השבח שדוד'לה הרעיף עליהם, אך מעל לכול, מן הראוי לציין את תרומתו המכרעת של מי שנטל על עצמו את האחריות לפתוח במבצע ואף הביא לסיומו שאול אביגור, שפעל בגיבויו המלא והישיר של ב-ג.

לסיום ולשם שינוי – "מחדל" ישראלי. אין עוררין על ההישג העצום של מבצעי 'שלל' ובעיקר השודד', לפיכך לא ניתן להבין מדוע דוד'לה²³ ועובד לא זכו בצל"ש כלשהו.

יתכן שבסערת ימי מלחמת העצמאות לא היה מי שיחשוב על כך.
עדיין לא מאוחר ולעולם לא מאוחר.

(ב-2004 היתה לי הזכות להיות מעורב בתיקון המחדל. י. ב-צ)

לכב' מר שאול מופז
שר הביטחון

אדוני הנכבד !

המלצה להענקת אות הערכה ל דוד'לה בן-חורין ז"ל ועובד שדה

בעיצומה של מלחמת העצמאות, ב- 29 באוגוסט 1948, הובאו לנמל חיפה 8,000 רובים צ'כיים שנרכשו ע"י הערבים ו"הוחרמו" בלב ים בדרכם לנמל אלכסנדריה. להלן ספור המבצע בקיצור נמרץ: ב-21 באוגוסט יצאה מנמל בארי ספינת המשא האיטלקית 'ארג'ירו', שנשכרה ע"י הערבים להובלת המטען הנ"ל. במרחק מה מהחוף ארבה לה ספינת דיג, שנשכרה ע"י שלוחת 'המוסד לעליה ב' באיטליה ועליה דוד'לה בן-חורין, ימאי הפלי"ם ועובד שדה, 'גדעוני'. לאחר חשיכה הדביקה הספינה את 'ארג'ירו'. כשהם מתחזים לקצינים איטלקיים, השתלטו דוד'לה ועובד על הצוות באקדחים שלופים. תוך זמן קצר הם רכשו את ארון רב החובל בטענה שהם פועלים מטעם הערבים והוטל עליהם ללוות את הספינה עד אלכסנדריה. בארבעת הימים הבאים הם כונו את האוניה למפגש ליד כרתים עם... שתי קורבטות של חיל הים הישראלי.

בשנת 2000 ערכתי מחקר מקיף על גלגולי מטען הרכש הנ"ל מאז הפלגתו ב-28.3.48 מנמל יוגוסלבי בספינה איטלקית בשם 'לינו' והחלטתו של שאול אביגור, שגובתה ע"י ב-ג, להטביע את הספינה על צוותה ועד, כאמור לעיל, הגעתו כעבור חמישה חודשים לנמל חיפה בקורבטות הישראליות.

אין לי ספק שדוד'לה ועובד פעלו בתעוזה ובתבונה יוצאים מגדר הרגיל, עד כדי כך שניתן לקבוע שהביצוע היה יותר מוצלח מהתכנון. ההישג הגדול של מניעת כמות כזו של רובים (ס"ג של כשלוש חטיבות באותם ימים) מלהגיע לידי הערבים ומאידך, העברתם לידי צה"ל, מצדיקה הבעת הערכה ולו גם הצנועה ביותר. להלן דברי הסיום למחקר שערכתי:

לסיום פרק זה ולשם שינוי – "מחדל" ישראלי. אין עוררין על ההישג העצום של מבצעי 'שלל' ובעיקר 'השודד', לפיכך לא ניתן להבין מדוע דוד'לה ועובד לא זכו בצל"ש כלשהו. יתכן, שבסערת ימי המלחמה, לא היה מי שיחשוב על כך. עדיין לא מאוחר ולעולם לא מאוחר.

אדוני השר ! מאז סיום המחקר התלבטתי אם לפנות אל משרדך בעניין זה. מאחר ו"השעון ממשיך לתקתק" ו'נערי הפלי"ם' הגיעו לגבורות, החלטתי לאחרונה לפנות אליך בתקווה שהפנייה תיענה בחיינו אנו. לצערי, דוד'לה נפטר לפני מספר ימים (מצורפת תמצית פעילותו בתקופת שירותו בפלי"ם).

בברכת שנה טובה, יהודה בן-צור, 11 ספטמבר 2004 .

טקס הענקת תעודות ההוקרה לדוד'לה ועובד נערך בספטמבר 2005 , בהשתתפות בני משפחותיהם וחברים.